БУДААДЫН ШАЖАНТАНДА ДУРАСХАЛ БОЛОХО БОДОЛНУУД

Үндэр, доодо олзотой доройтохо түрсэндөө, үхэхэ үе мүнхэ байсандань, өөрөө сэдьхэлэй забсартай тула ямар болтогой гэхэ юумы хүсэн, тэрэ тусые зохёожо заасанай эсэстэ маша муу хиинэй сэжэгээс хүдэлхэгүйдэ? Сэдьхэлэй забсартай болохын тула, гэмшэхэ ба сэжэглэхэ санаагаа (не сомневался) үргэлжэ дараха хэрэгтэй.

Түрэлхиин шанараас сураха ёс мэдэжэ заасан. Этигэл олсон тула мүнхын забсарые (находиться вне времени) ямар болтогой гэсэн?! Мүнхын забсартай болохын тула, сэдьхэл тэдыдэ этигэхэ юумэ ба шүтээн олохо хэрэгтэй.

Дасанай хорёо дотор ороод, нютагай ба танил ламатайгаа золгоходо ехэ сайн. Тэрэ ламатайгаа бараалжа, зүблэлгөө абасан дараа, зорисон хэрэгээ сайнаар бүтээхэ эрхэтэй болохот.

Үндэр, доодо олзотой, доройтохо түрэһэндөө, үхэхэ үе мүнхэ байхадань, өөрөө сэдьхэлэй забһартай тула ямар болтогой гэхэ юумэ олохые хүсэлэн, тэрэ тээшэ зүдхэн ябахадаа, муу үйлын холодонгүй байхада яахабши? Сэдьхэлэй забһартай болохын тула, гэмшэхэ ба һэжэглэхэ һанаагаа үргэлжэ дараха хэрэгтэй.

Түрэлхиин шанарһаа сураха ёһо мэдэжэ заахан. Этигэл олоһон тула мүнхын забһарые ямар болтогой гэһэн?! Мүнхын забһартай болохын тула, сэдьхэл тэдыдэ этигэхэ юумэ ба шүтээн олохо хэрэгтэй.

Дасанай хорёо дотор ороод, нютагай лама мүн танил ламатайгаа золгоходо, ехэ һайн. Тэрэ ламаяа бараалхажа, зүбшөөл абажа гарахадаа, зориһон хэрэг һайнаар бүтэхэ эрхэтэй болохо.

Дүрбэн ехэ шухала үйлын тус эрдэм

1. Дуганай урда ба доторнь ороод, заабол мүргэхэдэ ехэ тусатай. Хоёр альгаа хумисан зайнай хоорондонь хүхэ удбал сэсэг оруулааб гэжэ санаад, 3 дахин ОМ А ХУМ гэжэ уншаад, удбал сэсэгээ адислаха. Дараань энэ хумисан альганууда хамта адисласан сэсэгтэйнь дохондоо үргэжэ, ухаанаа арюудхааб гэжэ бодохо. Тиигээд хоолойдоо хүргэжэ хэлээ сэбэрлээб гэжэ санаха, дараань сээжэндээ хүргөөд, зүрхөө шимэглээд, сунажа мүргэхэ. Иигээд 3 дахин дабтажа мүргэл үйлэдэхэ хэрэгтэй. Гол ушар хэрэгынь гэбэл, энэ 3 дахин сунажа мүргэхэдөө, өөрын бардам омогтой санаагаа Будда Багшын урда ехэ сайнаар даражa шадаат.

Дуганай урда зогсоод, досооншье ороод, заабол зальбаран мүргэхэ шухала. Хоёр альгаа хабсаран, забһартань удбал сэсэг баринхайб гэжэ бодожо, 3 дахин ОМ АА ХУМ гэжэ хэлээд, удбал сэсэгээ адислаха. Тиин хабсарһан гараа сэсэгтэйнь хамта соходоо үргэжэ, ухаагаа арюудхааб гэжэ бодохо. Саашань хоолойдоо (үргэн дороо) барижа, хэлээ арюудхааб гэжэ һанаха. Һүүлдэнь сээжэдээ хүргэн, зүрхэеэ шэмэглээб гэн, һунажа мүргэхэ. Иигээд 3 дахин дабтажа мүргэхэ. Гол ушарынь гэбэл, энэ 3 дахин һунажа мүргэхэдээ, өөрынгөө бардам омог һанаагаа Бурхан багшын урда даражa шадахат.

2. Хадагтай гү, али миин гараараа Будда Багша ба шабинуудайнь урда мүнгэ болон бусад баялиг мэтые үргэхэдөө, та өөрын хомхой болон хармуу сэдьхэлээ сайнаар даражa шадаата.

Хадагтай гү, али миин гараараа Будда бурханай ба шабинарайнь урда мүнгэ болон бусад эд баялиг үргэбэл, та өөрынгөө хомхой, харуу сэдьхэлые һайнаар даражa шадаат.

3. Будда Багшын ба Этигэлэй Хамба Ламын өмнө байжа магтаал уншаха. Жишээ: «Та, Хамба Лама, урдын 10 түрэлдөө 5 дахин Энэдхэгэй орондо, 5 дахин Түгэдэй орондо мэндэлээт, мүнөө Буряад нютагта 1-дугаар ба 12-дугаар Бандида Хамба Ламаар манда морилжэ ерээтэ...». Энэ мэтэ гүнзэгы гоё үгөөр магтажа байхадаа, гол ушартай хэрэгэнь юу гэхэбтэ? Та муу санаагаа энэ үедэ сайнаар даража шадаата.

Будда бурханай ба Этигэлэй Хамба Ламын үмэнэ зогсожо, магтаал үйлэдэхэдээ, иимэ бодол бариха: «Та, Хамба Лама, урдын 10 түрэлдөө 5 дахин Энэдхэг орондо түрэжэ, 5 дахин Түбэд орондо мүндэлжэ, мүнөө манай энэ нютагта 1-дугаар ба 12-дугаар Бандида Хамба Ламаар морилжо ерээт». Энэ мэтэ гүнзэгы гоё үгөөр магтажа байхада, гол ушар хэрэгынь юум бэ? Та муу һанаагаа энэ үедэ һайнаар даража шадаат.

4. Дуганаас гараад, тарни уншажа тоолоод ба гороолжо ябахадаа, та ухаан соогоо иишэ тиишэ тарсан бодолнуудаа нэгэ доро суглуулан барижа дараад, ухаандаа нэгэл сайн бодолтой болсон бол, танай сэдьхэлтнай тэгшэржэ, дараань амарлингы сэдьхэлэй байдалтай болохо аргатайт.

Дасан дотор энэ дэмбрэлтэй дүрбэн үйлэ үйлэдэхын тухай Будда Багша зарлигтаа айладхасан бэлэй: «Абахын түлөө үгэхэ ёстой».

Дуганһаа гарахадаа, тарни уншажа тоолоод ба гороолжо ябахадаа, Та ухаан соогоо иишэ тиишээ тараһан бодолнуудаа нэгэ доро суглуулжа дараад, ухаандаа һайн бодол оруулбал, танай сэдьхэл тэгшэржэ, амарлингы сэдьхэлэй байдал тогтоохо арга олонот.

Дасан дотор энэ дэмбэрэлтэй дүрбэн үйлэ үйлэдэхэ тухай Бурхан багша зарлигтаа айладхаа бэлэй: “Абахын тула үгэхэ ёһотой”

Сэржэм. Сайнай дээжэ ба ороос үргэхын тус эрдэм

«Үнэн барисан юумэ сасаралтай адли», «Сасаралай гол гэхэдэ, муу юумэнэй үүдынь хаажа хорихо». Сайнай дээжэ, архи, ороос болон бусад сайн юумэ үргэжэ сасахада, муу юумын үүдэндэ хаалта болоно. Жишээ, манай аба эжы үглөөгүүр гунгарбаа дотор байсан Бурхандаа тахилтай хамта сай үргэжэ, дараань гадагшаа гараад, сайнай дээжэ зүүн тээшэ эхилжэ сасахадань, зүүн талаас өөрын гэртэ ерэжэ болохо муу юумэнэй үүдэнь хаагдана. Дараань урда, баруун болон хойто зүгүүдэй муу үүдэнүүдынь дахин дээжын сасаралаар хаагдана. Тымэ ушараас аба ба эжын хиисэн үйлээр энэ үдэр манай гэртэ болон гэртэхиндэ муу ёротой юумэ ерэхэгүй.

«Үнэн барих̇ан юумэ сасалитай адли», «Сасаралай гол үүргэнь – муу юумэнэй урда үүдэ хаажа хорихо». Сайн дээжэ, архи, ороо̇о болон бусад һайн зүйл үргэжэ сасахада, муу юумэндэ хаалта болоно. Жэшээнь, манай аба эжы үглөөгүүр гунгарбаа соохи Бурхандаа тахилтай хамта сайн дээжэ үргэжэ, мүн һүүлдэнь газаашаа гараад, сайгаа зүүн зүгһээ эхилэн сасалхадань, зүүн тээһээ гэртэнь ерэжэ болохо муу юумэнэй үүдэ хаана. Дараань урда, баруун ба хойто зүгүүдэй муу үүдэнүүд дээжын сасаралаар хаагдана. Тиимэ ушарһаа Аба Эжын хэһэн үйлээр энэ үдэр манай гэртэ болон гэртэхиндэ муу ёротой юумэ ерэхэгүй.

Дуганай хажууда ба обоо дээрэ архи, сүү болон сай сасажа үргэхэдэтнай тэрэ шүтээнтэй ба сабдагтай газарта дүрбэн ба найман зүгөөс муу юумэнэй үүдэнь сайнаар хоригдоно. Илгаагүй хуралай үедэ ламанар бумбаас аршаан ба тодбоос архи болон ороос сасахадань, тэрэ дуган соо байсан мүргэлшэдэй муу юумэнэй үүдэнь хаагдана.

Дуганай хажууда ба обоо дээрэ архи, һү ба сай сасалжа үргэхэдэтнай, тэрэ шүтээнтэй ба сабдагтай газарта дүрбэн ба найман зүгһөө муу юумэн хоригдон, үүдэн һайнаар

хаагдана. Илгаагүй хуралай үедэ ламанарай бүмбэтэй аршаан, тодбоһоо архи болон орооһо сасахадань, тэрэ дуган соо байһан мүргэлшэдтэ муу юумэнэй үүдэн хаагдана.

Далга абахын тус эрдэм

Далга абахадаа, бидэ хишэгтэй болнобди. Хишэг юу бэ гэхэдэ, аза талаантай болоод, өөртөө хэрэгтэй юумэ бүтээхэ эрхэтэй болоно. Тымэ ушараас далга абахадаа, сайнаар бодожо ойлгохын тус эрдэмүүд:

Даллага абахадаа, бидэ хэшэгтэй болонобди. Хэшэг юун бэ гэхэдэ, хүн аза талаантай болоод, өөртөө хэрэгтэй юумэ бүтээхэ эрхэтэй болоно. Тиимэ ушарһаа даллага абахадаа, һайнаар бодохо ба ойлгохо тус эрдэмүүд:

1.Үнэмлэхэ ухаан (абсолютная истина) тухай Будда Багша зарлигтаа айладхасан, бүхы юумэ хоосон шанартай ушараас энэ дэлхэйдэ ямарш үнэн юумэ үгы гэсэн ухаан ойлгосной хишэгынь хүртэнэ.

Үнэмлэхэ ухаан, бүрин түгэсэһэн үнэн (абсолютная истина) тухай Будда Багша зарлигтаа айладхан, бүхы юумэн хооһон шанартай ушарһаа энэ дэлхэйдэ ямаршье үнэн юумэн үгы гэһэн ухаан бодолой хэшэгтэ хүртэнэ.

2. Янагуухиин ухаан (относительная истина) тухай Будда Багша айладхасан, бүхы юумэ наана дүрсэтэйш байгаад, саанаа үнэн бэшэ, юрөөсөө нэрэ тэды зэргэтэй байна гэсэн хишэгынь хүртэнэ.

Янагуухиин ухаан, үнэн бэшэ үнэн (относительная истина) тухай Будда Багша айладхаһан, бүхы юумэн наада дүрсэтэйш бол, саанаа үнэн бэшэ, юрөөрөө нэрэ тэдыхэн зэргэтэй байна гэһэн хэшэгынь хүртэнэ.

3. Будда Багшын гурба дахин сургаал табихада, түрүүн Варанасида, хоёр дугаар Раджигирта, дараань Ямбажинда Номын Хүрдэ эргүүлсэнэй хишэгынь хүртэнэ.

Будда Багшын гурба дахин һургаал табихада, түрүүн Варанасида, хоёрто Раджигирта, дараань Ямбажинда Номын Хүрдэ эрьюулһэнэй хэшэгынь хүртэнэ.

4. Огторгойн сангай эрхэ олосон баян найман Намсарайгаас ямарш баялигаас илүү сүзэгтэй болохо хишэгынь хүртэнэ.

Огторгойн һангай эрхэ олоһон баян найман Намсарай бурханһаа ямаршье баялигһаа үлүү һүзэг түрэхын хэшэгтэ хүртэнэ.

5. Ганга голой урасхал мэтэ хүнэй түрэлтэй байжа, танай уг гарбал тасархагүйн хишэгынь хүртэнэ.

Ганга мүрэнэй урасхал мэтэ хүнэй түрэл оложо ябаад, Танай уг гарбал таһаршагүйн хэшэгтэ хүртэнэ.

6. Зэдрим ба Зогрим болон эгээ ехэ агын тарниин хишэгтэнь хамаадажа, үхэлэй эзэн – Эрлиг Хаанай сэрэгынь ялажа, үхэхэгүй наанай хишэгынь бүтээхэ эрхэтэй болоно.

Зэдрим ба Зогрим болон эгээн ехэ агын тарниин хэшэгтэ хамаадажа, үхэлэй эзэн – Эрлиг Хаанай сэрэгые илажа, үхэлгүй наһанай хэшэг бүтээхэ эрхэтэй болоно.

7. Сэдьхэл мэтэ Тэнгэриин эрдэни модонь, хүн зоной шухала хүсэлыг хангааха хишэгынь хүртэхэ болно. Энэ танай абасан хишэг ехэ гүнзэгы ухаантай тула, танда ехэ тус хүргөөхэ.

Сэдьхэл мэтэ Тэнгэриин эрдэни модонь хүн түрэлтэнэй шухала хүсэлые хангаха хэшэгтэ хүртэхэ болоно. Энэ Танай абаһан хэшэг ехэ гүнзэгы удха шанартай тула, Танда ехэ туһа хүргэхэ.

Сүнэс гараа гэсэн алда гэм тухай

«Сүнэс бэенээс гарсан байна, тэрэниигээ хурдан дуудаха хэрэгтэй» гэжэ зарим үзэлшэнүүд хүниие айлгажа байдаг ушартай. Хүн ехэ сошожо айгаад, нэгэ аюултай юумэнээс арай гэжэ гарасалдаад ба ехэ зоболон гашуудалтай тааралдаад байхадань, сүнэсэнь өөрын бэен соо ябаха мүрэнөөс зайлажа, хүнэй хүл дотор орошодог юм. Тэрэнээс боложо хүн санаа болон нойр алдаад, сэдьхэлдэ уйдхартай болоод, ухааниньмуудаха мэтын муу байдалтай болодог. Тиихэдэнь тэрэ хүн дасанда адистай санзайн утаалгаар бэе тойруулжа арюудхабалнь, сүнэс өөрын бэеэр ябаха замаа олохо, үгы бол дасанай лама тэрэ хүнэй сүнэсы мүртэнь оруулжа, бусаажа шадаха.

«Һүнэһэн бэеһээ гараад байна, тэрэниие хурдан дуудаха хэрэгтэй» гэжэ зарим үзэлшэнүүд хүниие айлгажа байдаг ушартай. Хүн ехэтэ сошожо, нэгэ аюултай юумэнһээ арай гэжэ гарасалдаад ба зоболон гашуудалтай дайралдаад байхадань, һүнэһэниинь өөрынь бэе соо ябаха мүрһөө зайлажа, хүнэй хүл дотор орошодог юм. Тэрэнһээ боложо, хүн һанаа үнөөн болон, нойроо алдаха, уйдаха, ухаагаашье төөрижэ болохо. Тиихэдэнь хүн дасанда адис санзайгаар бэеэ тойруулжа арюудхабал, һүнэһэниинь замаа олохо, үгы бол дасанай лама тэрэ хүнэй һүнэһэ мүртэнь оруулан, бусаажа шадаха.

Бараг гэсэн хэлэнэй алдаа болон гэмэйн тухай

«Бараг» гэхэдээ, саанань барагдажа, үсөөхэн болоод, нэгэ доро үгы болохо гэсэн удха байна. Наса бараа – бараг гэсэнтэй адли нэгэ үндэстэй байгаад, амидарха сагань түргэн дүүрэхэ гэнэ. Барагтай (так себе) хүн гэхэдэ, тымэш сайн хүн бэшэ гэнэ. Жишээ: нэгэ эртын сагта Мэргэн ламада мүргэлшэд ерэжэ, ойр түрэлэй хүн тухай асуухадань, тэрэ ламань номоо үзэжэ ойлгосон, тэрэ хүниинь удаан болохогүй наса барана гэжэ ойлгобо. Тиихэдэнь, тэрэ Ламын муу гэжэ шударга дары хэлэбэлнь, тэрэ ойр зонинь ехээр зобохо, сайн гэбэлнь – дараань ламада этигэлээ буураха. Тыгээд Мэргэн лама сайн бодожо, хэлсэн гэхэ: «Бараг байна». Ухаан соогоо мэдэжэш байсан, нэгэ хэды сагай дараа тэрэ хүнинь аргагүй наса баража болохо гээд.

Бараг гэхэдээ, саанань барагдажа, үсөөхэн болоод, нэгэ доро үгы болохо шалтагаан байна. Наһа бараа, бараг гэһэнтэй адли үндэһэтэй байгаад, амидарха сагынь түргэн дүүрэхэ гэнэ. Барагтай (так себе) хүн гэхэдэ, тиимэш һайн хүн бэшэ гэнэ. Жэшээлбэл, нэгэ эртын сагта Мэргэн ламада мүргэлшэд ерэжэ, ойрын түрэл хүн тухайгаа асуухадань, тэрэ ламань номдоо хараад, бараг гэбэшье, тэрэ хүниинь удаан болонгүй наһа барахыень ойлгоо. Теэд Лама муугаар дары хэлэнэгүй, ойро зониинь эртээнһээ зобожо эхилхэ, зүгөөр һайн гэбэлынь, хожомынь тэдэ ламада этигэлээ буураха. Тиимэһээ Лама һайн бодожо үзөөд, “бараг байна” гэжэ хэлэһэн, харин ухаан соогоо тэрэ хүнэй нэгэ хэды сагай удаа зайлашагүй наһа бараха байһыень мэдэбэшье.

Тарни уншажа тоолохын тус эрдэм

Ламаас тарни уншахынь *лүн, жинан, ван* хүртэснэй дараа, энэ сайн үйлэ бүтээхэ эрхэтэй болоно. Будда Багшын болон шабинуудайнь зүрхэн тарни уншажа тоолоходоо, бидэ тэрэ Бурханаа баярлуулна гэжэ бодожо болоно, зургаан зүйл хамаг амитан сайн байхын түлөө гэжэ санахада сайн. Тиихэдэш гол хэрэгынь юу бэ? Бидэ тарни уншажа байха сагтаа, тэрэ

би (Дамба) гэсэн нэрээ нэгэ хэды үе холо саана хоргоодуулан даража шадабал, энэнь ехэ зүб (тэрэ үедэ сүнэс үнэхээр бэендэмнэй эзэн болоод байна.) «Би» гээд, дараань минии гэхэ хэрэгтэй болоно, тэрэнээс бүхы зоболон эхилдэг юм. Манай ламанаар ба сүзэгтэнэй гол үүрэг юу бэ гэбэл – тарни тооложо байхадаа, өөрын зүрхэндэ хүхэ **ХУМ** үзэг (Сансараас гэтэлүүлхэ тарни) шингээжэ оруулбал ехэ шухала юм. Дараань дахин элдэб зүрхэнэй ба шусын гаралтай муу үбшэнтэй тааралдахагүй болно.

Ламаһаа тарни уншахын лүн, жинан, ван хүртэһэнэй удаа, энэ һайн үйлэ бүтээхэ эрхэтэй болоно. Будда Багшын болон шабинарайнь зүрхэн тарни уншажа тоолоходоо, бидэ тэрэ Бурханаа баярлуулна гэжэ бодожо болоно, зургаан зүйл хамаг амитанай һайн байхын түлөө гэжэ һанахада һайн. Тиихэдэ гол хэрэгынь юун бэ? Бидэ тарни уншажа байха сагтаа, тэрэ би (Дамба) гэһэн нэрэеэ нэгэ хэды үе холо саана хоргодуулан даража шадабал, энэ ехэ зүб (тэрэ үедэ һүнэһэн үнэхээр бэедээ эзэн болоод байна). «Би» гээд, удаань минии гэхэ хэрэгтэй болоно, тэрэнһээ бүхы зоболон эхилдэг юм. Манай ламанар ба һүзэгтэнэй гол үүргэнь юум бэ гэбэл – тарни тооложо байхадаа, өөрынь зүрхэндэ хүхэ ХУМ үзэг (Сансарһаа гэтэлүүлхэ тарни) шэнгээжэ оруулбал ехэ шухала. Удаань дахин зүрхэнэй ба шуһанай гаралтай муу үбшэнтэй дайралдахагүй болоно.

Дүйсэн үдэрнүүдэй тус эрдэмынь

Манай *Сүнэс* бэенэй эзэн тула, нэгэ сарын 30 хоногой дотор бүхы өөрын бэеэрээ нарин горимтой мүрөөр ябажа байдаг юм. Хүнэй бэе онсо шухал гурбан гол оронтой – хүйс, зүрхэн ба толгой. Сарын 8-най үдэртэ сүнэс хүйсын дээрэ ерэхэдэнь, тэндэ хүнэй элүүр мэндэ байхынь түб газар. Тымэ ушараас энэ үдэр сүнэс эзэнээ баярлуулха гэбэл, гэртээ Бурхандаа тахил үргэжэ ба дасанда боложо байсан Отошо Манлын хуралда зальбиржа мүргэхэдэ ехэ сайн. Тэрэнээс боложо сүнэс хүшэ шадалтай болоод баярласандань, хүнэй бүхы үбшэн намдажа барагдаад, бэе элүүр мэндэ болоно.

Манай һүнэһэн бэеын эзэн тула, нэгэ һарын 30 хоногой дотор бүхы өөрын бэе соогуур нарин гуримтай мүрөөр ябажа байдаг юм. Хүнэй бэе онсо шухала гурбан гол оронтой – хүйһэн, зүрхэн ба толгой. Һарын 8-най үдэр һүнэһэн хүйһэн дээрээ ерэхэдэнь, тэндэ элүүр мэндын түб болоно. Тиимэһээ энэ үдэр һүнэһэеэ баярлуулхын тула гэртээ бурханаа тахижа ба дасанда Отошо Манлын хуралнуудта зальбаржа мүргэхэдэ ехэ һайн. Һүнэһэн хүсэ шадалтай болоод баярлахадань, хүнэй хамаг үбшэн барагдажа, бэе элүүр мэндэ болоно.

Сарын 15-ай үдэртэ *Сүнэс бэенэй* эзэн зүрхэн дээрэ ерэхэдэнь, гэртээ Бурханда заабол тахил үргэжэ ба дасанда Ламчог Нимбын хуралда зальбиржа байбал, сүнэсэмнэй энэрхы сэдьхэлтэй болохынь тула баярлахада, манай зүрхэнэй үбшэн дарагдажа бидэ Будда Багшын оложо ойлгуулсан энэрхы сэдьхэлтэй боложо болоно.

Һарын 15-най үдэртэ һүнэһэн бэеынгээ зүрхэн дээрэ ерэхэдэнь, гэртээ бурхандаа заабол тахил үргэжэ, дасанда Ламчог Нимбын хуралда зальбаржа байбал, һүнэһэмнай энэрхы сэдьхэлтэй болохынь тула баярлахада, манай зүрхэнэй үбшэн дарагдажа, бидэндэ Будда Багшын оложо ойлгуулһан энэрхы сэдьхэл олдоно.

Сарын 30-ай үдэртэ *Сүнэс бэенэй* эзэн толгой соо ороходонь, гэртээ Бурханаа тахижа ба дасанда Мандал Шибын ба 16 Найданай хуралдань зальбирхада, сүнэсэмнэй сайн ухарлажа баярлахадань, манай ухаан хурса саруулаар сайжаржа, бидэ мэргэн болоод, дараань сэсэн болохын аргатай болоно.

Бидэ энэ насандаа хүнэй бэетэй байхадаа *Сүнэс эзэнээ* баярлуулхаас бусад юумэ тымэш шухал юумэ бэшэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй байна.

Һарын 30-най үдэртэ Һүнэһэн бэеынгээ толгой соо ороходонь, гэртээ бурханаа тахижа, дасанда Мандал Шивын ба 16 Найданай хуралнуудта зальбархада, Һүнэһэмнай баярлажа, манай ухаан хурса Һаруулаар Һайжаран, мэргэн болоод, дары сэсэн болохо аргатай болоно.

Бидэндэ энэ наһандаа хүнэй бэетэй байхадаа, Һүнэһэн эзэеэ баярлуулхаһаа бусад юумэ тиимэшье шухала бэшэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй.

Хии мори хиидхүүлхын тус эрдэм

Хүнэй *Сүнэс* эзэнээ хамгаалжа тусалхын түлөө хүнэй бэенэй дотор *Нюуса сэдьхэл* оршожо байдаг юм. Энэ *Нюуса сэдьхэлмнай* морин дээрэ оршожо суугаад, хүнэй бэенэй дотор дээшэ доошоо харайжа байхы зоридог юм. Гол үүргынь юу би гэбэл – манай зургаан эрхэтэны ударидахын түб. Хии мориной дарсагынь дээрэ, модон үгы сэбэр, салхи ехэтэй добо ба хада болон уулада хиидхүүлхэдэ, манай нюдэнэй хараа, шэхэнэй сонсолго, хамарай үнэртэхэ, хэлинэй амсаха, арьсанай мэдэлгэ ба сэдьхэлэй мэдэрэлгэ (интуиция) хурса болоно. Тымэ ушараас бэе соо байсан эзэн сүнэсэмнэй энэ зургаан эрхэтэнэй сэрэмжээр хүнэй дотор удаан байжа шадабал, бидэ олон жэлэй туршада хүн зондо тус хүргөөхэ эрхэтэй болохобди.

Хүнэй Һүнэһэн эзэнэйнь хамгаалжа туһалхын түлөө хүнэй бэе дотор Нюуса сэдьхэл оршожо байдаг юм. Энэ Нюуса сэдьхэлнай морин дээрэ оршожо Һуугаад, хүнэй бэеын дотор дээшэ доошоо харайжа байхые зоридог юм. Гол үүргэнь юуб гэбэл – манай зургаан эрхэтэниие ударидаха түб. Хии мориной дарсагыень дээрэ, ой модогүй, сэбэр газарта, Һалхи ехэтэй добо ба хада уулада хиидхүүлхэдэ, манай нюдэнэй хараа, шэхэнэй Һонор, хамарай үнэршэ, хэлэнэй амталга, арһанай мэдэрэлгэ ба сэдьхэлэй мэдэрэл (интуиция) хурса болоно. Тиимэһээ бэе соо байһан эзэн Һүнэһэмнай энэ зургаан эрхэтэнэй Һэримжээр хүнэй дотор удаан байжа шадабал, бидэ олон жэлэй туршада зондо туһа хүргэхэ эрхэтэй болонобди.

Хүнэй дүрбэн боруу ударидагшын тухай тус эрдэм

Ямарш хүнэй бэенэй хажууда дүрбэн ойро ударидагша байдаг юм. Энэ хэн бэ гэбэл – Үйлын Эрлиг Хаан, Мадара, Бүднэр ба Ороолон.

1.Үйлын Эрлиг хаан ударидагша болон Үхэлэй эзэн баруун гартаа хүнии хүгшэрүүлхэ таягтай, зүүн гарай тулам дотороо хүнии мэхэлээд, сүнэсын буляахын түлөө элдэб нарин баялигай эрдэнитэй. Номуун Эрлиг Хаан гэхэдэ, Парчинай судар мэдэжэ, Гэбшэ ламын номой эрдэм зэргэтэй. Мэдээжэ ямарш хүн өөрын дураараа үхэхэ дурагүйдэнь Эрлиг хаан голдуу хүнии айлгажа, сэжэглүүлжэ ба хэрэггүй юумэндэ зүбшөөрүүлжэ бэенэй эзэн сүнэсы буляаха гол зорилготой. Толгойндоо малгай мэтэ юумэ үмэдэхэ дурагүй, эдеэ болон ундаа хэрэглэхэгүй. Сагай эзэнэр байсандаа хүнэй наса мэдээд, амархан амиин абахын тула түрсэн үдэр ба ой мэты сайнаар үнгэрүүлхэ ехэ дуратай. Эрлиг хаанай абяань хүниие нойр доторонь хүрчирүүлэхэ адли дуутай, хүнэй үсыг сагааруулха нёлмосын шүлэстэй.

2. Мадара ударидагша эхэнэр хүнэй зан абиртай, хүн зонии залхуу болгоохо шадалтай. Хүн залхуудаа баригдаад даруулсан тула, амидаралдаа доройтожо муудаад байхадань, Мадараагай нүлөөндэ нилээн ороод байсанай тэмдэг мүн.

Ямаршье хүнэй бэеын хажууда дүрбэн ойро ударидагша байдаг юм. Энэ хэд бэ гэбэл: Үйлын үриин Эрлиг хаан, Мадара, Бүднэр ба Ороолон.

1.Үйлын Эрлиг хаан ударидагша болон Үхэлэй эзэн баруун гартаа хүниие хүгшэрүүлхэ таягтай, зүүн гартахи тулам соогоо хүниие мэхэлээд, Һүнэһыень буляахын түлөө элдэб нарин баялигай эрдэнитэй. Номуун Эрлиг хаан гэхэдэ, Парчинай судар шудалһан

Гэбшэ ламын номой эрдэм зэргэтэй. Мэдээжэ ямаршье хүн өөрын дураар үхэхэ дурагүйдэнь, Эрлиг хаан хүниие айлгажа, һэжэглүүлжэ ба хэрэггүй юумэндэ зүбшөөрүүлжэ, бэеын эзэн һүнэһые буляаха зорилготой. Толгойдоо малгай мэтэ юумэндэ дурагүй, эдеэ болон умда хэрэглэхэгүй. Сагай эзэнээр байһандаа, хүнэй наһа мэдээд, амархан амииень абахын тула түрэһэн үдэр ба ойн баяр мэтые үнгэргүүлхэ ехэ дуратай. Эрлиг хаанай абяань хүниие нойр соонь хурхируулха адли дуутай, хүнэй үһые сагааруулха нёлбоһоной шүлһэтэй.

2.Мадара ударидагша эхэнэр хүнэй абари зантай, хүн зониие залхуу болгоохо шадалтай. Хүн залхуудаа баригдаад даруулһан тула, амидаралдаа доройтожо муудаад байхадань, Мадараагай нүлөөндэ нилээн ороод байһанай тэмдэг мүн.

3. Бүднэр ударидагша ба хүн зонии мэхэтэй болон худалша болгоохо шадалтай. Тэрэнээс боложо хүнии мэхэлээд, тэрэ хүн алдар нэрэгүй болоно, найдал үгы болоод, нүгэлтэй болохо. Эгээ муу юумэн гэбэл, Бүднэр манай гунгарбаада ороод, Бурхануудай хоорондо мэхэ хатаажа суугаад, ехэ муухай байдаг. Хүн Бурханда мүргэхэдэнь, Бүднэр хэлэдэг: «Танай бурхад холо байна, тымэ ушараас та намдал мүргэнэтэ» гээд ехээр баярладаг. Энэнээс боложо, бидэ дасанда жэл бүрэ Дашинимын рабнай хуража, бүхы дугануд соо байсан Бурхадай дүрсын адистай эрдэниин толидо шэнгээхэдээ, Бүднэр өөрөө гунгарбаагаас арилжа зайлаад, холо ябаха болодог юм.

3. *Бүдэнэр ударидагша ба хүн зониие мэхэтэй болон худалша болгоохо шадалтай. Тэрэнһээ боложо хүниие мэхэлээд, тэрэ хүн алдар нэрэгүй болоно, найдал үгы болоод, нүгэлтэй болохо. Эгээ муу юумэн гэбэл, Бүднэр манай гунгарбаада ороод, Бурхануудай хоорондо мэхэтэйгээр һуугаад, ехэ муухай байдаг. Хүн Бурханда мүргэхэдэнь, Бүднэр хэлэдэг: "Танай бурхад холо байна, тиимэ ушарһаа та намдал мүргэнэт" гээд ехээр баярладаг. Энээнһээ боложо, бидэ дасанда жэл бүри Дашанимын рабнай хуража, бүхы дугануд байһан Бурхадай дүрсын адистай эрдэниин толидо шэнгээхэдэ, Бүднэр өөрөө гунгарбааһаа арилжа зайлаад, холуур ябаха болодог юм.*

4. Ороолон ударидагша орто хэлитэй шүтхэр мэтэ юм. Хүни зааханаас «би» гэжэ, дараань минии гэжэ сургахада, хүнэй хэлэнэй үзүүрынь эзэлдэг. Муу юумэн юу гэбэл, хүнэй өөрын үнэн эзэн сүнэсынь холо саана болгоожо, бүхы бэе, хэл, сэдьхэл ба ухаан болон хубиин үйлынь эзэлхэ дуратай золиг юм. Тэрэнээс боложо, хүн хэлэдэг: «Би гомдоном, би баярланам, би ехэ ухаантайб, намай хүндэлнэгүй, намай хараана, намай хэрэглэнэгүй» мэтын үйлэтэй болоод зоболониинь ехэдэнэ. Ехэнхи ламанар өөрын Идам бурханай бүтээлдэ ороод, энэ дүрбэн боруу ударидагшаа аргалжа даража шададаг гэжэ саннам.
Ороолон ударидагша ута хэлэтэй шүтхэр мэтэ юм. Хүниие зааханһаань «би» гэжэ, «минии» гэжэ һургахадаа, хүнэй хэлэнэй үзүүрынь эзэлдэг. Муу юумэнь юуб гэбэл, хүнэй өөрынь эзэн һүнэһые холо саана болгоожо, бүхы бэе, хэлэ, сэдьхэл, ухаан болон хубиин үйлые эзэлхэ дуратай золиг юм. Тэрэнһээ боложо, хүн хэлэдэг: «Би гомдоноб, би баярланам, би ехэ ухаантайб, намай хүндэлнэгүй» мэтын үйлэтэй болоод, зоболонтой болоно. Ехэнхи ламанар өөрын идам бурханай бүтээлдэ ороод, энэ дүрбэн буруу ударидагшадаа даража шададаг.

Дэлхэйн дүрбэн ехэ ударидагша тухай тус эрдэм

1. Асар ба Асуури тэнгэри – зоболоной далай дотор байсан зондо амгалан, аз жаргал болон бусад сайн сайхании хүсэжэ хүнэй сэдьхэл, ухаан бодолынь ниилээн хүшэтэй татажа, өөрын эрхэндэ оруулдаг. Тэрэнээс боложо, хүн бэендээ тааламжатай гоё хубцас, амтатай эдеэн ундаа, дулаан байра, зөөлэн сандал, ширээ мэтын юумэндэ дуратай шунагдаад баригдана.

2. Хурмаста тэнгэри – хүнүүдтэ бүхы юумэндэ заха хизагаар байдаг гэжэ сургасан. Тэрэнээс боложо хүнүүд өөрыгөө шахуулан ба даруулан мэтэ амидарха эрхэтэй болоод байна. Жишээ бол минии насанда, ухаанда, тэнхээ шадалда болон санаандам хизагаар байна гэнэ. Тымэ ушараас Хурмаста тэнгэри бидэнэры шадал, тэнхээ, зориг үгы нобшо мэтээр болгоохо байна.

3. Махешвари тэнгэри – бидэнүүдтэ мүнхэ ба мүнхэ бэшыг илгажа үгэсэн. Энэ ушараас хүнүүд маша бэлэн барлаг мэтээр мүнхэ бэшэдэ багтажа, 100 жэлэй сагынь дабахагүйбди гэжэ зүбшөөрсэн байна.

4. Вишну тэнгэри – эрдэмтэн болон бусад зоноор бүхы юумы хэмжэхэ ба сэгнэхэ аргынь хүнүүдтэ дамжуулажа үгэсэн. Тэрэнэй хойно бидэ муу наймааша мэтээр бүхы юумы эдеэнээс эхилээд, хубцас, гэр, агаарай шииг, газарай холынь болон наран хүрэтэр хэды модон гэжэ тоолоод байнамнай.

1. Асар ба Асуури тэнгэри – зоболоной далай дотор байһан зондо амгалан, аза жаргал болон бусад һайн һайханиие хүсэжэ, хүнэй сэдьхэл ухаан бодолынь нилээн хүсэтэйгээр татажа, өөрын эрхэдэ оруулдаг. Тэрэнһээ боложо, хүн бэедэ талархалтай гоё хубсаһа, амтатай эдеэ умда, дулаан байра, зөөлэн һуури, шэрээ мэтын юумэндэ дурлаха шуналда баригдана.

2. Хурмаста тэнгэри – хүнүүдтэ бүхы юумэндэ заха хизаар байдаг гэжэ һургаал табиһан. Тэрэнһээ боложо, хүнүүд өөрыгөө шахуулан ба даруулан амидарха зэргэтэй болоно. Жэшээлбэл, манай наһанда, ухаанда, тэнхээ шадалда болон һанаанда хизаар байна гэнэ. Тиигэжэ Хурмаста тэнгэри бидэнэрые шадал тэнхээ, зориггүй нобшо болгоохо байна.

3. Махешвари тэнгэри бидэндэ мүнхэ ба мүнхэ бэшые илгажа үгэһэн. Энэ ушарһаа хүнүүд маша бэлэн барлаг мэтээр мүнхэ бэшэдэ багтажа, 100 жэлэй сагые дабахагүйбди гэжэ зүбшөөрһэн байна.

4. Вишну тэнгэри эрдэмтэн болон буса зоноор бүхы юумые хэмжэхэ ба сэгнэхэ аргые хүнүүдтэ дамжуулжа үгөө. Тэрэнэй хойно бидэ муу наймааша мэтээр бүхы юумые эдеэнһээ эхилээд, хубсаһа, гэр бараан, агаарай шииг, газарай холынь болон наран хүрэтэр хэды модон бэ гэжэ тоолоод байнабди.

Умай тэнгэриин түс эрдэм

Умай тэнгэри үхэр хүлэг дээрэ суудалтай. Эхэнэр зониие умайтай байсандань ехээр тусалдаг юм. Умай тэнгэри эшгэрхэ абяатай, тиим ушараас манай эжы болон бусад эхэнэр басагад эшгэрхэдэ ехэ дурагүй байдаг. Милаан баяраар бидэ эжын умай дотор хүүгэдэй ургасан үсыг абажа найрлахадамнай, Умай тэнгэри ехээр баярлана. Энэдхэгэй зон өөрыгөө үхэрэй гаралтай гээд, үхэрэй маха эдихэгүйдээ, миллиард ами хүнтэй болсон байна. Хитад зон үхэрэй суу уудаггүйдээ, дахин миллиард болоод ябана.

Умай тэнгэри үхэр хүлэг дээрэ һуудалтай. Эхэнэр зониие умайтай байһандань ехээр туһалдаг юм. Умай тэнгэри эшхэрхэ абяатай, тиимэ ушарһаа манай эжы болон бусад эхэнэр басагад эшхэрхэдэ, ехэ дурагүй байдаг. Милаан баяраар бидэ эжын умай дотор ургаһан үһые абажа найрлахадамнай, Умай тэнгэри ехээр баясана. Энэдхэгэй зон өөһэдыгөө үхэр гарбалтай гээд, үхэрэй мяха эдидэггүй байһанайхи, мүнөө миллиард амин хүнүүд болоод байна. Хитад зон үхэрэй һү уудаггүйдээ мүн миллиард болонхой.

Өнгөн тэнгэрин тус эрдэм

Онгон тэнгэри морин хүлэг дээрэ суудалтай. Гол үүргэнь – манай аба талын удам хаража байдаг тэнгэри. Тэрэнээс болож хүнүүд долоон үе мартангүй санаж явдаг. Энээнэй сайн

юумэнь юу бэ? Бидэ абаас яс абасан тула, тэрэ аба талын долоон үе түрэл хамаатантайнь гэрлэжэ болохогүй, үхибүүд үбшэн түрэжэ болно гээд нарилжа байнамнай. Эжын талаас шусаар холботой тула, гурбан үеын дараа гэрлэхэдэ, ямарш гэм үгы гэдэг. Онгон тэнгэриие Бандида Хамба Лама Дамба-Даржа Заяев Бүргэ-Хаан-Уулын эзэнээр томилжо табисан. Мүнөө ойрхон байгаад Будаадын шажанда илуу сайнаар тус хүргөөхын тула.

Онгон тэнгэри морин хүлэг дээрэ һуудалтай. Гол үүргэнь гэбэл, манай аба талын удам хаража байдаг тэнгэри. Тэрэнһээ боложо, хүнүүд 7 үеын түрэлөө мартангүй ябадаг. Энэнэй һайн юумэн бии гү? Бидэ абаһаа яһа абаһан тула, тэрэ аба талын 7 үе түрэл хамаатантай гэрлэжэ болохогүй, үхибүүд үбшэн түрэжэ болохо гээд нарилдаг. Эжын талаһаа шуһаар холбоотой тула 3 үеын удаа гэрлэхэдэ ямаршьегүй гэдэг. Онгон тэнгэриие Бандида Хамба Лама Дамба-Даржаа Заяев Бүргэ-Хаан-Уулын эзэнээр томилжо, ойро байжа, Будаадын шажанда үлүү һайнаар туһа хүргэхынь тула.

Хада уулаар оршодог Сабдагуудай тус эрдэм

Хүнэй байсан газарта нэгэ хэды хүниинь эрэгтэй ба эмэгтэй илгаагүй, илүү хэтэрхы нютагтаа дуратай ба татагдасан болдог юм. Тэдэнэй дундаас нэгэниинь сэрэмжэгүйгээр ама алдабал: «Би энэ нютагаас юуш болбол холо ошохогүйб» – гэхэ мэтэ хэлсэниинь Тэнгэри дуулаад, Үйлын Эрлэг Хаантай хамта тэрэ хүнэй сүнсынь холо табингүй энэ газартань үлдээдэг. Дараань нэгэ хада уулада гараад, ямар нэгэ эльбын арга шадалаар хүнэй бэетэй болоод, зарим хүнүүдтэ үзэгдэжэ эхилнэ. Тэрэ үзэгдэсэн газартань зон сабдаг ба нютагай эзэнэй орон гэжэ мэдээд, үргэл хэжэ эхилдэг. Мүнөө болоходо тэрэ сабдагай эзэн голдуу нилээн үндэр настай болсондоо, зарим хүн ерээд, элдэб хэрэггүй, удхагүй юумэ хэлсэндэнь, улайжа ехээр уурладаг юм.

Манай ламанаар сабдаг эзэнэй обоогынь тахихадаа, номын ёсоор тэрэ газартань Идамтайгаа нэгэ боложо, Хандама ба Сахюусан болон бусад Бурхадай хажууда ябасан Тэнгэринүүдыень залажа, хүндэлэлгэ үйлдэжэ үгэхэдэнь, тэрэ газарай эзэн энэ сайн хүндэтэ зочидуудта ехээр баярласандаа, тэрэ зальбиржа байсан зондо өөрын шадалар тусалхын түлөө ехээр оролдоно гэжэ сананам.

Хүнэй байһан газарта нэгэ хэды хүниинь эрэгтэй ба эмэгтэй илгаагүй, үлүү хэтэрхы нютагтаа дуратай ба татагдан байдаг юм. Тэдэнэй дундаһаа нэгэн һэримжэгүйгөөр ама алдабал: «Би энэ нютагһаа юушье болбол – ошохогүйб» гэхэ мэтые хэлэбэлынь, Тэнгэри дуулаад, Үйлын Эрлиг Хаантай хамта тэрэ хүнэй һүнэһынь холо табингүй, энэ газартань үлээдэг. Удаань нэгэ хада уулада гараад, нэгэ эльбын аргаар хүнэй бэетэй болоод, зарим хүнүүдтэ үзэгдэжэ эхилнэ. Тэрэ үзэгдэһэн газартань зон сабдаг ба нютагай эзэнэй орон гэжэ мэдээд, үргэл хэжэ эхилнэ. Мүнөө болоходо, тэрэ сабдагай эзэн нилээн үндэр наһатай болоод, зарим хүн ерээд, элдэб хэрэггүй, удхагүй юумэ хэлэхэдэнь, улайжа ехээр уурладаг юм.

Манай ламанар сабдаг эзэнэй обоогынь тахихадаа, номын ёһоор тэрэ газартань Идамтайгаа нэгэ болгожо, Хандама ба Сахюусан болон бусад Бурхадай хажууда ябаһан Тэнгэринүүдые залажа, хүндэлэл үйлэдэжэ үгэхэдэнь, тэрэ газарай эзэн энэ һайн хүндэтэ айлшадта ехээр баярлажа, тэрэ зальбаржа байһан зондо өөрын шадалаар туһалхын түлөө ехээр оролдоно гэжэ һананам.

Уснай эзэн Лусадай тус эрдэм

Анавад далайгаас хэды эртэ сагта Луу, хүн түрэлтэнии хун шубуунай сүрэг мэтэ ударидажа энэ Замбуулинай усанда залажа оруулсан. Дараань бидэ Мэлхийгы дагаад, энэ газар дээрэ гараад, амидаржа байнамнай. Будда Багша энэ хоёр амитанай ашыг хүндэ мартуулхагүй тула Луугай нэрээр 12 жэлэй нэгэ жэлын нэрлэсэн, Мэлхийн нюруун дээрэ Сансарын хүрдэ бүтээсэн. Луугай үхибүүд мүнөө Лусад боложо устай булаг, горьхи,

нуур болон далайн эзэнээр тодороод байна. Хэрэгтэй сагта бороо орожо, ган ба үер болохогүй тула Лусадаа тахиха хэрэгтэй. Лусад жижиг хүлтэй, наранай гэрэлдэ маша дурагүйдэнь харанхы эртэ сагта усанай эхинэй булагта ба усанай эргэдэнь хүрөөд, номын ёсоор Лусадаа залажа дулсэн (мандалай эльс) улаан үхэрэй, сагаан ямаанай суу болон бусад зай үргэхэдэ ехэ дуратай байдаг. Тэрэнэй хажууда залуу басагадаа гоё хувцастай дуулуулжа, бүжиглүүлбэл Лусадта ехээр таалагдадаг юм.

Анавад далайһаа хэды урда сагта Луу, хүн түрэлтэнии хун шубуунай һүрэг мэтэ ударидажа, энэ Замбуулинай уһанда залажа оруулһан. Дараань бидэ Мэлхэйгээ дагаад, энэ газар дээрэ гаража амидаржа байнамди. Будда Багша энэ хоёр амитанай ашые хүндэ мартуулхагүйн тула Луугай нэрээр 12 жэлэй нэгэ жэл нэрлээ. Мэлхэйн нюрган дээрэ Сансарын хүрдэ бүтээгээ. Луугай үхибүүд мүнөө Лусад боложо, уһатай булаг, горхо, нуур болон далайн эзэнээр тодороод байна. Хэрэгтэй сагта бороо орожо, ган ба үер болохогүйн тула Лусадаа тахиха хэрэгтэй. Лусад жэжэ хүлтэй, наранай гэрэлдэ маша дурагүйдэнь, харанхы эртэ сагта уһанай эхинэй булагта ба уһанай эрьедэ хүрөөд, номын ёһоор Лусадаа залажа, дүлсэн (мандалай элһэн), улаан үхэрэй, сагаан ямаанай һү болон бусад зай үргэхэдэ, ехэ дуратай байдаг. Тэрэнэй хажуугаар залуу басагадай гоёор хубсалаад, дуулажа, бүжэглэжэ байбал мүн дуратай.

Бурханда тахил үргэхын тус эрдэм

Будаадын шажантан гэр бүл болоод байхадаа, анханай салин ба хуряасан мүнгэ болон баялигаар Бурханда тахил үргэхын хэрэгсэлынь суглуулжа эхилдэг юм. Ямарш Сахюусан ба Хандама болон Идам, Бодисадба, Будда Багша өөрын тахилтай байдаг. Тиихэдэ голдуу Ламын (Багшын) тахил үргэжэ байбал ехэ сайн. Ламын тахил зүүн талаас, римбээр табиха ёс журамтай юм:
1) анханай сүгсын ус үргэжэ Бурханай (гар) моторынь угаахын тула;
2) хоёрти сүгсын ус үргэжэ, Бурханай амын зайлахын тула;
3) гурбадти сүгсын ус үргэжэ Бурханай (хүл) үльмыень угаахын тула;
4) дүрбэдти сүгсын ус үргэжэ, Бурханай (нюур) шарай угаахын тула;
5) табадти сүгсын сэсэг Бурханаа баярлуулхын тула;
6) зургаадахи сүгсын хүжэ Бурханаа арюудхахын тула;
7) долоодти сүгсын зула үргэжэ, Бурханай (нюдөөр) мэлмиигээр харанхы арилгахын тула;
8) наймадти сүгсын үнэртэй ус үргэжэ, Бурханаа хүндэлхын тула;
9) юсэдэхи сүгсын балин үргэжэ, Бурхандаа зоог (эдеэ) болохын тула;
10) арбадти сүгсэ дээрэ хүгжэмэй хэрэгсэл дэншиг болон дунгар үргэжэ, Бурхан болон Багшада шэхэнэй шимэг болохын тула.

Будаадын шажантан гэр бүлэ болоод байхадаа, анханай салин ба хуряаһан мүнгэ болон баялигаар Бурханда тахил үргэхын хэрэгсэл суглуулжа эхилдэг. Ямаршье Сахюусан ба Хандама болон Идам, Бодисадба, Будда Багша өөрын тахилтай байдаг. Тиихэдэ голдуу Ламын (Багшын) тахил үргэжэ байбал ехэ һайн.

Ламын тахил зүүн талаһаа, римбээр табиха ёһо гуриймтай:
1) анханай сүгсын уһа үргэжэ, Бурханай мотор угаахын тула;
2) хоёрдохи сүгсэ соохи уһан – бурханай амаа зайлахын тула;
3) гурбадахи сүгсын уһан – Бурханай үльмы угаахын тула;
4) дүрбэдэхи сүгсын уһан Бурханай нюур угаахын тула;
5) табадахи сүгсэ соо сэсэг үргэжэ, Бурханаа баярлуулхын тула;
6)зургаадахи сүгсэдэ хүжэ үргэжэ, Бурханаа арюудхахын тула;
7) долоодохи сүгсэдэ зула үргэжэ, Бурханай мэлмыгээр (нюдөөр) харанхые сарахын тула; 8) наймадахи сүгсэ соо һайхан анхилтай уһа үргэжэ, Бурханаа хүндэлхын тула;
9) юһэдэхи сүгсэдэ балин үргэжэ, Бурханда зоог (эдеэ) табигдана;
10) арбадахи сүгсэдэ хүгжэмэй хэрэгсэл дэншиг болон дунгар үргэжэ, Бурханда шэхэнэй шэмэг болохын тула.

Табан хошуун малай тус эрдэм

Мориной шухал хэрэгтэй юумэнь: 1. Бүхы насандаа эзэндээ тусалжа, ядарангүй ажиллаха тэнхээ хүшэтэй тула жэшээ болоно; 2. Хурданай урилдаанда түрүүлжэ, өөрын эзэндэ алдарта нэр олгодог хүлэг мүн.

Мориной шухала хэрэгтэй юумэнь: 1. Бүхы наһандаа эзэндээ туһалжа, ядаралгүй ажаллаха тэнхээ хүсэтэй тула; 2. Хурданай урилдаанда түрүүлжэ, өөрын эзэндэ алдар нэрэ олгодог хүлэг мүн.

Үхэрэй шухал хэрэгтэй юумэнь: 1) Сагаан эдеэ болохо сүүгээр хүн зонии халуун зунай үе болон бусад сагта элүүр мэндээр амидаруулха үүргэтэй амитан юм; 2) Хүн зоной амидаралынь гансал өөдэлүүлхэ эрхэтэй мүн.

Үхэрэй шухала хэрэгтэй юумэнь: 1) Сагаан эдеэн болохо һүөөр хүн зониие халуун зунай үедэ ба алибаа сагта элүүр мэндээр амидаруулха үүргэтэй амитан юм; 2) хүн зоной амидаралда гансал өөдэлүүлхэ эрхэ шанартай мүн.

Ямаанай шухал хэрэгтэй юумэнь: 1) Хүн зон зоболоной далай дотор байхадаа, бэе бэендээ аргагүй муу, сайн байха болоно. Тымэ ушараас хоорондоо хэрэлдэнэ, элдэб янзаар хараалсана, гомдоно, уурлана, хардана, уйдхарлана... Энэ мэтэ муу байдалда ороод байхадаа, муу юумэтэй ямаа мэтэ тэнсэжэ, амиды гаража, саашаа амидарха хэрэгтэй юм.

Ямаанай шухала хэрэгтэй юумэнь: 1) Хүн зон зоболоной далай дотор байхадаа, бэе бэендээ аргагүй муу, һайн байха болоно. Тиимэ ушарһаа хоорондоо хэрэлдэнэ, элдэб янзаар хараалсана, гомдоно, уурлана, хардана, уйдана... Энэ мэтэ муу байдалда ороод байхадаа, муу юумэтэй ямаан мэтэ тэнсэжэ, амиды гаралсаад, саашадаа амидарха хэрэгтэй юм.

Тэмээнэй шухал хэрэгтэй юумэнь: 1. Олон хоног дотор эдеэ унда үгы байжа хүн зондо тэсэбэри үзүүлнэ; 2. Дахин олон хоног дотор амарангүй ажаллаад, эзэндээ шэрхи шадалаа харуулна.

Тэмээнэй шухала хэрэгтэй юумэнь: 1. Олон хоног дотор эдеэ умдагүй ябажа, хүн зондо тэсэбэри харуулна. 2. Дахин олон хоног дотор амарангүй ажаллаад, эзэндээ шэрхи шадалтайгаа үзүүлнэ.

Хониной шухала хэрэгтэй юумэнь: 1. Буряад зони буянтай болгооно; 2. Буряад зони хишэгтэй болгооно; 3. Буряад зони баялигтай болгооно; 4. Буряад зони дэлгэр болгооно.

Хониной шухала хэрэгтэй юумэнь: 1. Буряад зониие буянтай болгооно; 2. Буряад зониие хишэгтэй болгооно. 3. Буряад зониие баялигтай болгооно. 4. Буряад зониие дэлгэр болгооно.

Буруугаар үхэхын тухай

2015 оной октябрин 8, сарын 26 үдэр, Этигэлэй Хамба Ламын сургаал: Этигэлэй Хамба Ламада үнинэй наса барсан үбгэд ба хүгшэд ерээд: «Танаа золгохоо ерээбди» гэлдэнэ. Хамба Лама харюудань: «Үхэхэдэ амархан, түрэл олоходо хэсүү» гэжэ айлдаа.

Ехэнхи зон бэеэрээ ба сэдьхэлээрээ болон ухаагаараа үхөөб гэжэ зүбшөөрөөд, нүгөө түрэлдэ ошохо гэхэдэнь гайхаха юумэн үгы. Дараань 49 хоног тэрэ хүнэй сүнсэ бардо зүүрдада түнэжэ ябахада, түрэл хамаатанинь буянай үйлэ дасанаар бүтээжэ, нүгөө түрэлдэнь хүргүүлдэг юм. Үхэлэй эзэн Эрлиг Хаан эдеэ унда хүртэхэ ба толгойдо малгай үмэдэхэ дуулаагүй байхынь мэдээд, Хилганта нютагай зон нарин номын ёсоор хүнэй согсосынь газар дооро оршуулаа лэ. Минии нүхэр Бодеев Николай Гомбоевич Балдан Брайван дасанай Согчен дуганай барилгада тусалжа, дараань Ранжин Арьябалын

дэргэдэ өөрын зөөрёор гайхалтай дуган барьсан. Заяев Хамба Ламын нирвана болсон Талын Харганада, Бодеев нүхэрэм, энэ буянтай газарта наса табисан. Нүхэрөө хүдөөлжэ байхада сонин юумэ үзэсэн, Колиин толгойдо гоё малгай үмдэгдэсэн байгаа, тэрэ малгайтайнь бэе согсосынь нютагай зон газарта шингээсэн. Мүнөө болоходо, Этигэлэй Хамба Ламын сургаалаар ойлгостой болсон байна. Малгайтай хүдөөлгэсэн хүнэй бэе үнэн үхэсэн тэмдэг үгэй, мэдээжэ сэдьхэл ба ухааниинь үхөөгүй гэжэ бодожо болоно. Тымэ ушараас үнэхээр үхөөгүй хүн нүгөө түрэлөө амархан олохо.

2015 оной октябрь һарын 8, монгол һарын 26 үдэртэ Этигэлэй Хамба Ламын һургаал.

Этигэлэй Хамба Ламада үнинэй наһа бараһан үбгэд хүгшэд ерээд: “Танаа золгохоо ерээбди” гэлдэнэ. Хамба Лама харюудань: “Үхэхэдэ амархан, түрэл олохонь хэсүү” гэжэ айлдаа.

Ехэнхи зон бэе ба сэдьхэлээрээ болон ухаагаараа үхөөб гэжэ зүбшөөрөөд, нүгөө түрэлдэ ошоо гэхэдэ гайхалгүй. Удаань 49 хоног тэрэ хүнэй һүнэһэн бардо загуурдида тэнэжэ ябахадаа, түрэл гаралынь буян үйлэдэжэ, дасанда ном бүтээжэ, нүгөө түрэлдэнь хүргэдэг. Үхэлэй эзэн Эрлиг Хаан эдеэ умда хүртэхэ, толгойдоо малгай үмдэхынь дуулдаагүйень мэдээд, Хилганта нютагай зон нарин номын ёһоор хүнэй согсосынь газар доро оруулдаг лэ. Минии нүхэр Бодеев Николай Гомбоевич Балдан Брэйбун дасанай Согчен дуганай барилгада туһалжа, удаань Ранжин Арьяабаалын дэргэдэ өөрын зөөреэр гайхалтай дуган бариһан. Заяев Хамба Ламын нирваан болоһон Талын Харганада энэ буянтай нүхэрни наһан болоһон. Нүхэрөө хүдөөлжэ байхадаа, һонин юумэ үзөө һэм. Колиин толгойдо гоё малгай үмдүүлһэн байгаа, тэрэ малгайтайнь нютаг зониинь тэрэнэй согсосынь газарта шэнгээгээ. Мүнөө болоходо, Этигэлэй Хамбын һургаалаар ойлгосотой боложо байна. Малгайтай хүдөөлһэн хүнэй бэе үнэн үхэһэн тэмдэгүй, сэдьхэл ба ухааниинь үхөөгүй гэжэ бодожо болоно. Тиимэ ушарһаа үнэхээр үхөөгүй хүн нүгөө түрэлөө амархан олохо.

Табан махабадай үүргэ

1. Огторгой махабад оросоор вакуум гэдэг юм. Минии бодолоор, огторгойн шадал байсан бүгэдэ юумы суглуулха. Жэшээ: газар, наран болон сарын хоорондо ганса огторгой байсан ушараас, энэ хэдыш холо бэе бэенээс байсаниинь огторгой дотороо хамаагүй суглуулна. Илгаагүй бас ус болон кислород водородын шанартай байхадань, уснай дотор энэ хоёр хэдыш ойрхон байсаниинь дахин огторгой суглуулна. Тымэ ушараас огторгойгүй юумэ энэ дэлхэйдэ үгы.

1*. Огторгой махабад оросоор вакуум гэгдэдэг. Минии бодолоор, огторгойн шадалынь байһан бүгэдые суглуулха. Жэшээнь, газар, наран болон һарын хоорондо ганса отгоргойн байһан ушарһаа бэе бэеһээ хэдыш холын зайда байһаниие огторгой дотороо элсүүлэн абана. Уһан илгалгүй кислород водородой бодосуудые хамаагүй эблүүлэн абана. Уһанай дотор энэ хоёр бодосой хэдыш ойрохон байһаниие огторгой дахин суглуулна. Тиимэ ушарһаа огторгойгүй замби түби байхагүй.*

2. Хии махабадай үүргэнь бүхы юумэ хүдэлгөөжэ, байраа солижо ябуулха шадалтай юм. Жэшээ, огторгойн шадалаас эхитэй, гоожохо байсан ус дусал тэды сугларсанай дараа, хажуушаа ба доошоо хүдэлхэ эрхэ шадалтай болоно.

Хии махабадай үүргэнь бүхы юумые хүдэлгөөжэ, һолижо ябуулха шадалтай юм. Жэшээ, огторгойн шадалһаа эхи абан, гоожохо байһан уһанай дуһал тэды шэнээн сугларһанай удаа алишье зүг руу, хажуушаа, доошоо, хүдэлхэ эрхэ шадалтай болоно.

3. Гал махабадай үүргэнь бүхы юумэ болбосоруулдаг шадалтай юм. Хии хүдэлжэ, гал бадарааха хүсэтэй. Хии үгы гал носохогүй, заабол унтарха юм.

3. Гал махабадай үүргэнь бүхы юумэ болбосоруулха шадалтай юм. Хии хүдэлжэ, гал бадарааха хүсэтэй. Хии үгы гал носохогүй ба заабол унтарха юм.

4. Газар махабадай үүргэнь бүхы юумэ өөршэлдэг болон ондоо болгодог шадалтай юм. Газар бага зэргэ үргэлжэ хүдэлөөд, дороос галда хайлсан юумыг дээшэнь гаргадаг байна.

4. Газар махабадай үүргэнь бүхы юумэ өөршэлдэг болон ондоо болгоодог шадалтай юм. Газар бага зэргэ үргэлжэ хүдэлөөд, дороо галда хайлаһан юумые дээшэнь гаргадаг байна.

5. Ус махабадай үүргэнь бүхы юумэ хадагалжа байлгадаг шадалтай юм. Ус газар доороос гарахадаа, элдэб түмэрэй шанартай ушараас заримань аршаан боложо, хүндэ тусалдаг алдартай байна.

5.Үһан махабадай үүргэнь бүхы юумэ хадагалжа байлгадаг шадалтай юм. Үһан газар дорохоо гарахадаа, элдэб түмэрэй шанартай ушарһаа аршаан боложо, хүндэ түһалдаг аша алдартай байна.

Тэрэ юумэ хубирхагүйн уснай шанараас, хэды үенэй дараа огторгой мэтэ болоод, бүхы юумыг соронзон мэтээр хажуудаа суглуулха шадалтай болохо. Жэшээ, Этигэлэй Хамба Лама эбдэрхэгүй бэендэ өөрын сэдьхэлээрээ өөрын ухааанда шүтэсэн мэтэ.

Тэрэ юумэ хубирхагүйн үһанай шанарһаа, хэды үеын удаа огторгой мэтэ болоод, бүхы юумые суранзан мэтээр татажа, хажуудаа суглуулдаг шадалтай болоно. Жэшээ, Этигэлэй Хамба Ламын эбдэрхэгүй бэедэ өөрын сэдьхэлээр, өөрын ухаагаар шүтэһэн мэтэ.